

Міжнародно-правові стандарти та їх вплив на термінологію правосуб'єктності юридичних осіб у національному законодавстві та науці

*Петков Сергій Валерійович¹, Губарев Сергій Володимирович²,
Горелова Вероніка Юріївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2024	Право	347.191.2:340.13

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14715065>

Анотація. У статті розглядаються міжнародно-правові стандарти та їхній вплив на формування термінології правосуб'єктності юридичних осіб у національному правовому полі та наукових дослідженнях. Проведено аналіз ключових міжнародних договорів, угод і рекомендацій, які визначають сучасні підходи до визначення правового статусу юридичних осіб. Значну увагу приділено зіставленню термінології, яка використовується у міжнародних документах і національному законодавстві, для оцінки їхньої взаємодії та впливу один на одного. У роботі підкреслюється значення гармонізації правової термінології як засобу для полегшення впровадження міжнародних стандартів у національні законодавчі системи. На основі отриманих результатів сформульовано пропозиції щодо вдосконалення термінологічного апарату в законодавстві України, що стосується правосуб'єктності юридичних осіб, із врахуванням міжнародних стандартів та передового досвіду.

Автори приходять до висновку, про значний вплив міжнародно-правових стандартів на формування термінології, пов'язаної з правосуб'єктністю юридичних осіб, у національному законодавстві та науковій літературі. Інтеграція положень міжнародних договорів, угод і рекомендацій сприяє уніфікації та узгодженню правової термінології, що відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного впровадження міжнародних норм у внутрішні правові системи. Одним із ключових аспектів є забезпечення узгодженості термінів, що мінімізує ризик виникнення правових колізій та підвищує правову визначеність.

На основі проведеного аналізу можна виділити кілька практичних рекомендацій:

Оновлення національної правової термінології з урахуванням міжнародних стандартів сприятиме більш ефективній інтеграції міжнародних норм у внутрішнє законодавство.

¹ доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права навчально-наукового гуманітарного інституту, Таврійський національний університет ім. В.І.Вернадського, <https://orcid.org/0000-0003-4160-767X>

² кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічного та приватного права навчально-наукового гуманітарного інституту, Таврійський національний університет ім. В.І.Вернадського, <https://orcid.org/0000-0003-0340-8514>

³ К.ю.н, доцент, доцент кафедри державно -правових та гуманітарних наук Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
ORSID : 0000-0001-6536-2422

Міжнародні договори та угоди відіграють ключову роль у формуванні сучасних підходів до правосуб'єктності юридичних осіб, що підкреслює необхідність подальшого розвитку міжнародної правової співпраці.

Зіставлення національних і міжнародних правових норм дозволяє виявляти прогалини та суперечності у законодавстві, що потребують коригування для досягнення правової узгодженості.

Активне залучення наукової спільноти до дослідження міжнародних правових стандартів є необхідним для розробки ефективних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства.

Таким чином, впровадження міжнародно-правових стандартів у національне законодавство є важливим кроком до створення ефективної, узгодженої правової системи, яка відповідає сучасним глобальним викликам.

Ключові слова: міжнародно-правові стандарти, правосуб'єктність юридичних осіб, термінологічний апарат, національне законодавство, гармонізація термінології, імплементація стандартів, міжнародні договори, порівняльний аналіз, українське право, наукові дослідження, правовий статус, міжнародні угоди.

International Legal Standards and Their Impact on the Terminology of Legal Entities' Legal Capacity in National Legislation and Science

Abstract. The article examines international legal standards and their impact on the formation of terminology related to the legal capacity of legal entities in national legal frameworks and academic research. An analysis of key international treaties, agreements, and recommendations that shape contemporary approaches to defining the legal status of legal entities is conducted. Special attention is given to the comparison of terminology used in international documents and national legislation to assess their interaction and mutual influence. The study highlights the importance of harmonizing legal terminology as a means to facilitate the implementation of international standards in national legal systems. Based on the findings, proposals are made for improving the terminological framework in Ukrainian legislation concerning the legal capacity of legal entities, taking into account international standards and best practices.

The authors conclude that international legal standards significantly influence the formation of terminology related to the legal capacity of legal entities in national legislation and academic literature. The integration of provisions from international treaties, agreements, and recommendations promotes the unification and harmonization of legal terminology, playing a crucial role in the effective implementation of international norms into domestic legal systems. A key aspect is ensuring the consistency of terms, which minimizes the risk of legal conflicts and enhances legal clarity.

Based on the analysis, several practical recommendations can be highlighted: Updating national legal terminology in line with international standards will facilitate more effective integration of international norms into domestic legislation. International treaties and agreements play a pivotal role in shaping contemporary approaches to the legal capacity of legal entities, emphasizing the need for continued development of international legal cooperation. Comparing national and international legal norms helps identify gaps and inconsistencies in legislation that need to be addressed to achieve legal coherence. Active involvement of the academic community in researching international legal standards is necessary to develop effective recommendations for improving national legislation. Thus, the adoption of international legal standards into national legislation is a critical step toward creating an efficient and harmonized legal system that meets modern global challenges.

Keywords: international legal standards, legal capacity of legal entities, terminological framework, national legislation, terminology harmonization, standard implementation, international treaties, comparative analysis, Ukrainian law, academic research, legal status, international agreements.

Вступ

У сучасному світі, що характеризується процесами глобалізації та інтеграції, міжнародно-правові стандарти мають значний вплив на розвиток національних правових систем. Одним із важливих аспектів цього впливу є становлення та еволюція правової термінології, особливо стосовно правосуб'єктності юридичних осіб. Для ефективного впровадження норм міжнародного права необхідно, щоб термінологія, використовувана в національному законодавстві, була узгоджена з міжнародними стандартами.

Правосуб'єктність юридичних осіб є однією з ключових категорій у правовій науці та практиці, оскільки вона визначає правовий статус організацій у суспільстві. Різниця у використанні термінології між національними та міжнародними документами може призводити до правових конфліктів та ускладнювати застосування норм права.

Автори мають на меті проаналізувати міжнародно-правові стандарти, що впливають на термінологію правосуб'єктності юридичних осіб, та оцінити їхній вплив на національне законодавство і наукову літературу. Особлива увага буде приділена порівнянню термінології в міжнародних і національних правових документах, а також обґрунтуванню необхідності гармонізації термінології для забезпечення правової ясності та ефективного правозастосування.

Мета статті полягає в дослідженні впливу міжнародно-правових стандартів на формування термінології правосуб'єктності юридичних осіб у національних правових системах і наукових дослідженнях. Автор ставить перед собою кілька основних завдань:

Аналізувати основні міжнародно-правові акти, угоди та рекомендації, що регулюють правовий статус юридичних осіб, та їх вплив на термінологію.

Вивчити відмінності та взаємозв'язки між термінами, що використовуються у міжнародних документах і національному законодавстві, з метою оцінки необхідності їх гармонізації.

Оцінити роль правової термінології в ефективному впровадженні міжнародних стандартів у національні правові системи.

Розглянути, як узгодження термінів може сприяти усуненню правових колізій та покращити правову визначеність.

Запропонувати практичні рекомендації щодо вдосконалення термінології в українському законодавстві, враховуючи міжнародні стандарти та найкращі світові практики.

Результати

У більшості розвинених країн світу юридичний статус, порядок створення, діяльності юридичних осіб регулюються самостійною галуззю права — корпоративним правом (в англо-американській термінології — «право компаній»[0]).

Правосуб'єктність і функціонування тієї чи іншої юридичної особи на території іншої держави можливе лише шляхом екстериторіального визнання такого статусу. Визначальне значення в даному випадку матиме національне законодавство країни діяльності юридичної особи, а також міжнародні договори. Можливість допуску

іноземної юридичної особи до економічної діяльності на території будь-якої держави визначається законодавством цієї держави.

Умовно, всі існуючі універсальні типові організаційно-правові форми юридичних осіб, які, на думку (*Gabriel, Kelly. (2021)*) здійснюють підприємницьку діяльність у всьому світі, можна розділити на наступні види, що мають подібні назви та істотні ознаки:

- акціонерні товариства (АТ);
- товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ);
- товариства.[0]

Романо-германська правова сім'я (континентальна правова система) охоплює велику частину країн Африки, всю Латинську Америку, країни Близького Сходу, Індонезію, Японію, а також країни континентальної Європи. Класичними представниками романо-германської правової сім'ї є Франція, ФРН [3].

Розглянемо, які режими щодо створення та діяльності іноземних юридичних осіб існують у зарубіжних країнах континентальної правової системи. У Румунії іноземні юридичні особи, що переслідують комерційні цілі, та засновані відповідно до законодавства тієї держави, де вони засновані, визнаються в силу закону. Визнаються з дозволу Уряду країни і лише на умовах взаємності іноземні юридичні особи, чії мети діяльності не мають комерційного характеру.

Зазначені юридичні особи повинні бути створені у відповідності із законодавством тієї держави, чіими суб'єктами вони є, при цьому їх статутні цілі діяльності не повинні суперечити основам економічного та соціального укладу Румунії. У деяких випадках для діяльності зазначеної некомерційної організації знадобиться рішення суду країни. Передбачається, що визнана іноземна організація має всі права, властиві її організаційному статусу, за винятком тих, у яких державою через закон їй відмовлено. Іноземна юридична особа, визнана в Румунії, здійснює свою діяльність відповідно до умов, встановлених румунським правом для здійснення діяльності економічного, соціального, культурного та іншого характеру. Усі зазначені норми закріплені у Законі про Міжнародне приватне право [4].

Грузинське право дуже ліберальне стосовно діючих на його території іноземних юридичних осіб, у країні діє принцип автоматичного визнання іноземних юридичних осіб. Цей принцип означає, що з визнання юридичної особи біля країни не потрібно існування спеціального акта визнання. Відсутні заборони, пов'язані з участю іноземної юридичної особи при створенні юридичних осіб у Грузії. А реєстрацію філії (представництва) юридичної особи іноземної держави, яка не пов'язана з комерційною діяльністю, здійснює відповідний податковий орган за місцем її знаходження у спрощеному порядку. Проте принцип автоматичного визнання не може бути застосований, якщо інша державна юридична особа своєю діяльністю суперечить «основним правовим принципам Грузії». Це положення, як зазначає (*Buckley, P. J., Doh, J. P., & Benischke, M. H. (2017)*) закріплено в ст. 5 Закону про Міжнародне приватне право Грузії [8].

Часто нормативна дія обмежується певним твердженням, наприклад, ст. Стаття 298 Цивільного кодексу Квебеку передбачає: «Юридична особа має правосуб'єктність». Розділ 2 «Юридичні особи» є похідним від розділу «Союз юридичних осіб», одного з видів юридичних осіб, який ми розглядаємо. [5]

Відповідно до статті 545 Цивільного кодексу Чилі 1855 р. [6] Юридичною особою вважається «фіктивна особа, здатна здійснювати права і брати цивільно-правові обов'язки, виступати в суді і виступати в суді». Стаття 52 Цивільного кодексу Швейцарії 1907 року визнає «об'єднання фізичних осіб з юридичною структурою та незалежними

органами, створеними для спеціальних цілей» як юридичні особи, які «набувають прав юридичної особи шляхом реєстрації в комерційному реєстрі».[7]

У Японії бажаючі здійснювати підприємницьку діяльність на території Японії іноземні компанії зобов'язані призначити представника в цій країні, а також створити за місцем його проживання контору (ст. 479 Торгового кодексу (1899)). місцезнаходження свого представника Аналогічні відомості (про ім'я та місце проживання представника) повинні бути внесені в реєструючий запис у материнській країні, де засновано та зареєстровано юридичну особу [9, с.68]

Законодавство Аргентини визначає основні гарантії та права іноземних інвесторів. у законі «Про іноземні інвестиції» Їм же врегульовані питання умов ведення підприємницької діяльності на території держави, дотримання відповідності правового режиму іноземних інвесторів нормам міжнародних договорів, створення та ліквідації організації з іноземними інвестиціями. торговому реєстрі Аргентини в установленому порядку [11].

Міжнародні договори надання такого режиму формулюють як «принцип найбільш сприятливої нації» [12]. Комісія міжнародного права ООН розробила Проект статей «Про клаузул про найбільш сприятливу націю»[13], де зафіксовано зобов'язання держави надавати особам інших держав режим найбільшого сприяння у певних міжнародними договорами сферах відносин. Іноземці та іноземні юридичні особи повинні мати рівні права з місцевими громадянами та підприємствами на території будь-якої держави, що є основою принципу рівноправності у міжнародному праві. Це означає, що як фізичні особи, так і юридичні особи з інших країн мають мати доступ до тих самих прав та можливостей, що й національні суб'єкти, без будь-яких обмежень або дискримінації. Проте на практиці існують випадки, коли у певних сферах, замість застосування принципу найбільшого сприяння, використовуються національні правила, що можуть обмежувати права іноземців.

Такий підхід можна побачити в областях, де держави мають особливі інтереси, як-от правова допомога, соціальне забезпечення, морська торгівля та інтелектуальна власність. В цих сферах країни можуть встановлювати спеціальні вимоги або обмеження для іноземців, щоб захистити національні інтереси або обмежити надмірний вплив з боку іноземних організацій.

Наприклад, у Законі про Міжнародне приватне право Республіки Азербайджан визначено, що правова здатність юридичної особи, а також її філій та представництв залежить від права країни її заснування. Тобто, юридичні особи, зареєстровані в Азербайджані, підпорядковуються його законодавству, навіть якщо вони ведуть діяльність за межами країни. Крім того, якщо іноземна компанія має філії чи представництва в Азербайджані, для цих підрозділів застосовується закон країни їх створення, що гарантує правову узгодженість.

Такі положення важливі для визначення правового статусу іноземних юридичних осіб та сприяють створенню прозорих умов для їх роботи в інших країнах, що зменшує ймовірність виникнення правових конфліктів, пов'язаних з відмінностями в національних правових системах.[14].

Як зазначають, (*John Villasenor (2023)*) діяльність іноземних юридичних осіб регламентується окремим законодавством — корпоративним та акціонерним правом, законами про іноземні інвестиції. Норми Міжнародного приватного права, кодифіковані в окремих нормативних актах, зазвичай визначають загальну правосуб'єктність іноземних компаній і обмежуються визначенням компетентного правопорядку. [15]

Проте існують країни, в яких встановлені спеціальні колізійні норми з окремих питань діяльності іноземних юридичних осіб. Наприклад, згідно із Законом про

Міжнародне приватне право Польщі, юридичній особі, що вчиняє правочин у ході своєї комерційної діяльності, достатньо наявності у нього правоздатності для вчинення цієї угоди згідно з правом країни, де здійснюється комерційна угода (*Kodeks spółek handlowych*) [10].

Відповідно до законодавства Угорщини, за зобов'язаннями внаслідок заподіяння шкоди юридичною особою позадоговірного характеру, враховується місце знаходження його органу управління місцем діяльності, пов'язане з названою подією. За законодавством Угорщини до установчого договору застосовується право місця здійснення діяльності, проте сам установчий договір про утворення юридичної особи регулюється його особистим законом з права установи. Будуть також розглядатися за особистим законом юридичної особи питання власників цінних паперів цього суб'єкта, пов'язані з виникненням, переходом, припиненням прав та обов'язків за ними, а також дійсності цих прав та обов'язків [16].

За законами Бельгії зміна місцезнаходження іноземної юридичної особи з однієї держави на іншу зі збереженням правосуб'єктності можлива, але тільки за умови можливості даної процедури за законодавством про їхні країни. Встановлено, що в даному випадку щодо процедури переміщення застосовуватиметься право держави, куди переміщується юридична особа [17, с.600].

Законодавство Ліхтенштейну регулює колізійні питання статусу та діяльності іноземних юридичних осіб. Юридичні особи можуть продовжувати своє існування в Ліхтенштейні, навіть якщо в країні установи вони припинять своє існування через порушення публічного порядку і основ моральності. За таких обставин, у разі офіційної ліквідації юридичної особи, відокремлений підрозділ має протягом встановленого терміну реєструватися як самостійна юридична особа. У результаті виходить надзвичайно гнучке регулювання, що у багатьох випадках надає можливість керівництву відокремленого підрозділу стверджувати, що головна компанія була ліквідована в результаті застосування заходів, що порушують публічний порядок та моральність. Як і у В'єтнамі, у Ліхтенштейні охороняються права організації, не включеної до місцевого торговельного реєстру, шляхом поширення на дані правовідносини законів про недобросовісну конкуренцію або захист правосуб'єктності [18].

Правовий статус іноземної юридичної особи обмежений не лише законом, а й її статутними документами. Можуть бути визнані такими, що не мають правових наслідків дії організації, що виходять за межі її правоздатності. Вихід межі правоздатності юридичної особи позначається терміном *ultravires* (за межами повноважень). [19]

Доктрина *ultravires* була сформульована в XIX ст. у країнах загального права. Відповідно до цієї доктрини, організації заборонено вести діяльність, яка не відповідає її установчим документам. На відміну від країн загального права, більшість країн континентальної системи права не приймають концепцію *ultravires* (вихід за межі права здатності юридичних третіх осіб значно гірше захищеними, ніж, наприклад, в Європі. [20].

Міжнародні договори надання такого режиму формулюють як «принцип найбільш сприятливої нації». Як правило, діяльність іноземних юридичних осіб регламентується окремим законодавством — корпоративним та акціонерним правом, законами про іноземні інвестиції. Норми міжнародного приватного права, кодифіковані в окремих нормативних актах різних країн, зазвичай визначають загальну правосуб'єктність іноземних компаній. У ряді країн встановлені спеціальні колізійні норми щодо окремих галузей діяльності іноземних юридичних осіб.

Висновки

Дослідження засвідчило значний вплив міжнародно-правових стандартів на формування термінології, пов'язаної з правосуб'єктністю юридичних осіб, у національному законодавстві та науковій літературі. Інтеграція положень міжнародних договорів, угод і рекомендацій сприяє уніфікації та узгодженню правової термінології, що відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного впровадження міжнародних норм у внутрішні правові системи. Одним із ключових аспектів є забезпечення узгодженості термінів, що мінімізує ризик виникнення правових колізій та підвищує правову визначеність.

На основі проведеного аналізу можна виділити кілька практичних рекомендацій:

Оновлення національної правової термінології з урахуванням міжнародних стандартів сприятиме більш ефективній інтеграції міжнародних норм у внутрішнє законодавство.

Міжнародні договори та угоди відіграють ключову роль у формуванні сучасних підходів до правосуб'єктності юридичних осіб, що підкреслює необхідність подальшого розвитку міжнародної правової співпраці.

Зіставлення національних і міжнародних правових норм дозволяє виявляти прогалини та суперечності у законодавстві, що потребують коригування для досягнення правової узгодженості.

Активне залучення наукової спільноти до дослідження міжнародних правових стандартів є необхідним для розробки ефективних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства.

Таким чином, впровадження міжнародно-правових стандартів у національне законодавство є важливим кроком до створення ефективною, узгодженою правовою системою, яка відповідає сучасним глобальним викликам.

Список використаних джерел

1. Schmelting, Jürgen. (2020). International Business Communication Standard®. Controlling. 32. 72-74. 10.15358/0935-0381-2020-5-72.
2. Gabriel, Kelly. (2021). International business studies: Are we really so uniquely complex?. Journal of International Business Studies. 53. 10.1057/s41267-021-00462-x.
3. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Правові аспекти оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий збірник Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія «Право». 2022. № 12. С. 64-69. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/5/6>
4. Aguinis, H., Gabriel, K.P. International business studies: Are we really so uniquely complex?. *J Int Bus Stud* 53, 2023–2036 (2022). <https://doi.org/10.1057/s41267-021-00462-x>
5. Civil Code of Québec, CQLR c CCQ-1991, <<https://canlii.ca/t/56cfw>> retrieved on 2025-01-10
6. El Presidente de la República. Santiago, Diciembre 14 de 1855. Por cuanto el Congreso Nacional ha aprobado el siguiente CODIGO CIVIL
7. SR 210 Swiss Civil Code of 10 December 1907 (Status as of 1 January 2016) (official website). Berne, Switzerland: Swiss Federal Council.

8. Buckley, P. J., Doh, J. P., & Benischke, M. H. 2017. Towards a renaissance in international business research? Big questions, grand challenges, and the future of IB scholarship. *Journal of International Business Studies*, 48(9): 1045–1064.
9. Shevchuk Oksana, Mentukh Natalia Current issues of investment support of state information security of Ukraine under conditions of maritime. *Reality of Politics. Estimates - Comments - Forecasts*. № 22 (4) / 2022. P. 67– 80 <https://doi.org/10.15804/rop2022405>
10. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20000941037>
11. Aguinis, H., Gottfredson, R. K., & Culpepper, S. A. 2013. Best-practice recommendations for estimating cross-level interaction effects using multilevel modeling. *Journal of Management*, 39(6): 1490–1528.
12. Kaden E. H. Justinien Législateur (527—565) // Mémoires publiés par la Faculté de Droit de Genève. — 1948. — № 6. — P. 41—66.
13. Andersson, U., Cuervo-Cazurra, A., & Nielsen, B. B. 2020. Explaining interaction effects within and across levels of analysis. In L. Eden, B. Nielsen, & A. Verbeke (Eds.), *Research methods in international business*: 331–349. Palgrave Macmillan.
14. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Адміністративні процедури у сфері господарської діяльності. *Проблеми законності: збірник наукових праць*. 2023. Вип. 163. С. 280-294. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/291886/288146>
15. John Villasenor, 'How AI will revolutionize the practice of law' (Brookings, 20 July 2023), www.brookings.edu/articles/how-aiwill-revolutionize-the-practice-of-law/ accessed 07 jan. 2024.
16. Ghafur, J., Sadzali, A., & Rishan, I. (2023). Political Parties as Legal Entities: An Academic Debate. *KnE Social Sciences*, 8(9), 423–430. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i9.13355>
17. Arregle, J. L., Hébert, L., & Beamish, P. W. 2006. Mode of international entry: The advantages of multilevel methods. *Management International Review*, 46(5): 597–618.
18. Birkinshaw, J., Brannen, M. Y., & Tung, R. L. 2011. From a distance and generalizable to up close and grounded: Reclaiming a place for qualitative methods in international business research. *Journal of International Business Studies*, 42(5): 573–581.
19. Buckley, P. J., & Casson, M. 2001. Strategic complexity in international business. In A. M. Rugman, & T. L. Brewer (Eds.), *Oxford handbook of international business*: 88–126. Oxford University Press.
20. Oksana Shevchuk International legal experience in financing information security in the financial sphere *Visegrad Journal on Human Rights*. y № 1/2022. 2022 P. 140-143. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2022/04/VJHR_1_2022.pdf